

พื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเลือกตั้งระดับชาติ

ประสิทธิ์ ลิปรีชา¹

บทคัดย่อ

การเมืองในการเลือกตั้งระดับชาติเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ การแข่งขันกันเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งจึงเต็มไปด้วยกลยุทธ์ที่หลากหลายของนักการเมือง และพรรคการเมือง เพื่อเอาชนะคู่แข่ง ตามมาด้วยเป้าหมายการเป็นรัฐบาลบริหารประเทศซึ่งมีตำแหน่ง อำนาจและผลประโยชน์มากมาย จึงเป็นการยากสำหรับคนรากหญ้าที่เป็นกลุ่มชายขอบในการก้าวเข้าสู่เวทีการเมืองระดับชาติ กระนั้นก็ตาม การเลือกตั้งระดับชาติเมื่อปี 2562 และปี 2566 เริ่มเห็นบทบาทของนักการเมือง ชาติพันธุ์มากขึ้น บทความนี้จะนำเสนอพัฒนาการและบทบาทของคนชาติพันธุ์ ในการทำการเมืองระดับชาติ ผู้เขียนพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นคนชายขอบสามารถ สร้างพื้นที่ทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับชาติด้วยการลงรับการเลือกตั้ง ทั้งในระบบเขตและระบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองต่าง ๆ แต่กระบวนการ เข้าสู่พรรคการเมืองและแข่งขันเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งนั้นมิได้ราบรื่นเสมอไป การทำการเมืองนำมาซึ่งการแย่งชิงกันไปอยู่คนละพรรคและแข่งขันกันเอง กระนั้นก็ตาม กระแสความนิยมในพรรคก้าวไกลทำให้ได้ สส. ชาติพันธุ์เข้าไปมีพื้นที่ทางการเมืองในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เนื้อหาในบทความนี้รวบรวมจากการติดตาม ความเคลื่อนไหวในการทำการเมืองของคนชาติพันธุ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งก่อน ระหว่างและหลังการเลือกตั้งทั้งสองครั้ง โดยใช้แนวคิดพื้นที่ทางการเมืองเป็นกรอบ ในการวิเคราะห์

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์ คนชายขอบ นักการเมืองชาติพันธุ์ การเลือกตั้ง พื้นที่ทางการเมือง

¹ รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์กับการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ <Email: leesia2009@gmail.com>

Political Space of Ethnic Groups in National Election

Prasit Leepreecha²

ABSTRACT

Politics in national election involves power and benefits. Different strategies are utilized by politicians and political parties to compete for gaining votes from voters and win over other competitors, aiming for achieving essential positions in the government, power, and benefits. Therefore, it is difficult for grassroot peoples who are marginal groups to enter national political affairs. However, ethnic politicians have played evident roles in the national elections in 2019 and 2023. This article presents the historical development and essential roles of ethnic politicians at a national level. The author found that ethnic groups who were considered marginal in the Thai society have created political space in the national political affairs, by becoming political contenders in both local constituencies and party-list candidates for different political parties. The two recent national elections in Thailand have shown that the process of becoming members of political parties and competition for getting elected were not smooth. Among the ethnic politicians, political affairs entailed fragmentation of ethnic political runners to side with different parties and competed against one another. However, a few ethnic politicians got elected to create political space in the national parliament, due to the popularity of the Moving Forward Party. Information presented in this article were collected from the following of ethnic politicians' movements in social media, observation, and formal and informal interviews before, during and after both elections.

Keywords: Ethnic Group, Marginal People, Ethnic Politicians, National Election, Political Space

² Associate Professor, Department of Social Science and Development, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University <Email: leesia2009@gmail.com>

บทนำ

การเมืองของการเลือกตั้งเป็นเรื่องของการแข่งขัน อำนาจและผลประโยชน์ การทำการเมืองกลายเป็น “ธุรกิจการเมือง” ที่อยู่บนฐานของครอบครัวนักการเมือง และนักธุรกิจทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีการกว้านซื้อ สส.ที่มีชื่อเสียงและอิทธิพลเข้าพรรค³ เพื่อให้ได้ตัวเลข สส.จำนวนหนึ่งสำหรับการไปต่อรองตำแหน่งบริหารในคณะรัฐบาล ในทางตรงกันข้ามผู้สมัคร สส.ที่เป็นนักธุรกิจและผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นกลับต้องเสนอผลประโยชน์ก้อนโตให้พรรคการเมืองที่มีชื่อเสียงเพื่อให้ตัวเองได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง สส.เขต และได้รับการจัดให้อยู่ในลำดับบัญชีรายชื่อ (ปาร์ตี้ลิสต์) ลำดับต้น ๆ ของพรรค การเมืองในระดับชาติจึงเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก แต่มักจะอ้างว่าเป็นการทำเพื่อประโยชน์ของพี่น้องประชาชน (ที่ลงคะแนนเสียงให้) จึงเป็นการยากมากสำหรับกลุ่มคนชายขอบอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นคนระดับรากหญ้าซึ่งด้อยอำนาจกว่าในการสร้างพื้นที่ทางการเมืองในระดับชาติได้

กลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชนที่มีชื่อเรียกและลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม กับประวัติศาสตร์เป็นของตัวเอง เป็นชนกลุ่มน้อยในบริบทของรัฐธรรมนูญใหม่ (Leepreecha, 2022, pp. 42–44) ในความหมายที่เป็นกลุ่มที่ด้อยอำนาจกว่าในมิติทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมในประเทศ⁴ ซึ่งในประเทศไทยมีจำนวนทั้งหมดประมาณ 57 กลุ่มด้วยกัน (Sirinthon Anthropology Center, 2023) ทั้งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ในบทความนี้ผู้เขียนหมายรวมถึงกลุ่มที่แต่เดิมถูกเรียกว่าเป็นชาวเขา ชาวเลและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันกลุ่มเหล่านี้นิยมตัวเองว่าเป็นชนเผ่าพื้นเมือง (Leepreecha, 2019) การที่เป็นชนกลุ่มน้อยและกลุ่มคนชายขอบ กลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นกลุ่มที่ยังด้อยโอกาส เข้าไม่ถึงสิทธิและบริการขั้นพื้นฐานเหมือนคนกลุ่มใหญ่ในประเทศ เป็นต้นว่าการไม่มีสัญชาติไทย ด้อยโอกาสทางการศึกษา การรับบริการสุขภาพ เป็นกลุ่มที่ถูกกดทับและเบียดขับในสังคม เช่น พื้นที่ตั้งของชุมชนถูกประกาศทับด้วยเขตป่าอนุรักษ์ ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์การครอบครองให้ได้ หรือบางพื้นที่ถูกคนภายนอกนำไปออกเอกสารสิทธิ์แล้วขับไล่ให้พวกเขาออกไปจากที่ดินที่ตัวเองอาศัยอยู่มาช้านาน (Thanachaitemwong, 2021; Phulaiyao, 2007)

³ ไม่ต่างจากบริษัทธุรกิจเอกชนที่ซื้อตัวผู้บริหารและซื้อกิจการของคู่แข่งเพื่อควบรวม

⁴ แต่อาจไม่ด้อยกว่าในมิติทางเศรษฐกิจ ดังเช่นกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในสังคมไทย

รวมทั้งเป็นกลุ่มที่ถูกประหัตประหารให้เกิดความเกลียดชังหรือการดูถูกและเลือกปฏิบัติในสังคม เช่น เป็นพวกที่ยังล้าหลัง บั่นทอนความมั่นคงของชาติทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ตัวการผลิตและค้ายาเสพติด เป็นคนอื่นในรัฐไทย เป็นต้น (Charusathian, 1966; Winichakul, 2000) ปัญหาอุปสรรคที่กลุ่มชาติพันธุ์เผชิญในชีวิตประจำวันจึงเป็น การยากที่คนกลุ่มใหญ่จะเข้าใจและพยายามหาแนวทางในการแก้ไข โดยเฉพาะ นักการเมืองที่เป็นผู้แทนราษฎรและผู้บริหารรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ส่วนใหญ่ในประเทศ การดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ได้เป็นผู้แทนราษฎรของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นหนึ่งในแนวทางที่หวังว่าจะสามารถนำไปสู่การแก้และตรากฎหมายเพื่อกำหนด นโยบายที่เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมไทย หรือกล่าว อีกนัยหนึ่งคือเป็นความพยายามของกลุ่มชาติพันธุ์ในการสร้างพื้นที่ทางการเมือง ในระดับชาติ⁵

แนวคิดว่าด้วยพื้นที่ (space) เริ่มจากนักภูมิศาสตร์ที่สนใจศึกษาพื้นที่ ทางกายภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้หรือมองเห็นได้ด้วยตา เป็นต้นว่าพื้นที่ป่า ภูเขา ทะเล เมือง ชนบท ฯลฯ ต่อมานักสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์เริ่มให้ความสนใจกับการศึกษาความหมายของพื้นที่ เพราะเมื่อพื้นที่ ถูกปรับเปลี่ยน ความหมายย่อมเปลี่ยนไปด้วย (Soja, 1989; Peet & Thrift, 1989; Harvey, 1989 as cited in Charoensin-olan, 2011, p. 170) ในทางสังคมศาสตร์ “พื้นที่” มีความหมายสามลักษณะ คืออย่างแรกเป็นพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์ที่เป็นที่ตั้ง และบริบทของการกระทำและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ เช่น ตลาด หมู่บ้าน ฯลฯ อย่างที่สองเป็นพื้นที่ในทัศนะของผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ เป็นต้นว่า พื้นที่ป่า พื้นที่เลี้ยง สัตว์ พื้นที่พิธีกรรม พื้นที่สุสาน ฯลฯ และอย่างสุดท้ายคือพื้นที่ทางสังคม (social space) ขณะที่นักวิชาการอย่าง Lefebvre แบ่งพื้นที่ออกเป็น 1) พื้นที่ทางกายภาพ (physical space) 2) พื้นที่ทางความคิด (mental space) และ 3) พื้นที่ทางสังคม (social space หรือ third space) พื้นที่ทางสังคมเป็นพื้นที่ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ ทางกายภาพและพื้นที่ทางความคิด เป็นพื้นที่ที่มีความสลับซับซ้อน มีการช่วงชิง ขัดแย้งและการแทรกแซงอยู่ตลอดเวลา เป็นปฏิบัติการทางสังคมที่ความคิด เหตุการณ์ ปรากฏการณ์และบริบทของการช่วงชิงของพื้นที่นั้น ๆ ปรับเปลี่ยนอยู่

⁵ แม้นักการเมืองไทยจำนวนมากเป็นชาติพันธุ์จีน ลาว (อีสาน) คนเมือง (ไทยวน) มลายูมุสลิม อินเดียและอื่น ๆ แต่พวกเขามีได้นิยามตัวเองว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ นั้น ๆ หากแต่กลับนิยามว่าเป็นคนไทยหรือคนในท้องถิ่นหรือภูมิภาคแทน (Keyes, 1967) จึงไม่ได้อาจนับเป็นนักการเมืองชาติพันธุ์

ตลอดเวลา (Waddhanaphuti, 2006, pp. 48–49) นั่นคือมีการเมืองของการสร้างและการช่วงชิงพื้นที่กับความหมายอยู่ตลอด ดังตัวอย่างของ “คนเมือง” กับการสร้าง “พื้นที่ทางสังคม” และอัตลักษณ์ความเป็นคนเมืองในภาคเหนือของประเทศไทย (Waddhanaphuti, 2006) เช่นเดียวกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมหรือพื้นที่ทางการเมืองในระดับชาติของกลุ่มชาติพันธุ์

งานศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเมืองของสังคมไทยโดยตรงนั้นแทบจะไม่มีเลย อย่างไรก็ตาม ความโดดเด่นเริ่มเห็นในยุคสงครามเย็น มีงานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคนจีนและเวียดนามที่มีบทบาทในการจัดตั้งและเผยแผ่ลัทธิคอมมิวนิสต์อันเป็นที่มาของกำเนิดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (Murachima, 2012) กับกลุ่มชาวยุโรปเพื่อเอกภาพที่จังหวัดมุกดาหาร (Chaithiang, 2011) และกลุ่มผู้ไทที่บ้านนาบัว อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม (Singtomas, 2017) เป็นต้น แต่วาทกรรมคอมมิวนิสต์กับชาติพันธุ์กลับเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในภาคเหนือ (Tapp, 1988; Baird, 2020) เพราะในมิติของพื้นที่ทางกายภาพนั้นฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) อยู่ในพื้นที่ตั้งที่มีมวลชนชาติพันธุ์ม้งอยู่อย่างจังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน ตาก และเขตรอยต่อของจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลกและเลย กลายเป็นพื้นที่ปลดปล่อยของ พคท. ระหว่างปี 2511–2525 กระนั้นก็ตาม ผู้นำม้งไม่เคยมีพื้นที่ทางการเมืองในกรรมการบริหารระดับสูงของ พคท. แต่อย่างใด (Baird & Yangcheepsujarit, 2020)

บทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเมืองระดับชาติในระยะที่ผ่านมาเป็นได้เพียงผู้ลงคะแนนเลือกตั้งตามสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองผู้ถือสัญชาติไทย เป็นเพียงผู้ถูกกระทำจากบททางการเมืองภายใต้โครงสร้างที่เป็นกฎหมายเลือกตั้งของรัฐและของพรรคการเมือง ซึ่งถูกกำหนดไว้เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศเป็นหลัก ผ่านการเลือกตั้งและรัฐบาลไปก็ยุคก็สมัย ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข ตรงกันข้าม บางอย่างกลับเพิ่มมากขึ้น เป็นต้นว่าปัญหาสัญชาติ สิทธิในที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ การสูญเสียอัตลักษณ์ ฯลฯ ส่วนบทบาทการเป็นผู้กระทำการด้วยการสมัครและได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) นั้น เริ่มจากพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นพื้นที่เลือกตั้งที่มีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นหนึ่งในกลุ่มประชากรหลักในอดีตเคยมีนักการเมืองชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ได้รับการเลือกตั้งเป็น สส. ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนสองคนด้วยกัน คือนายบุญเลิศ สว่างกุล ในสมัยการเลือกตั้งปี 2529, 2531, 2535 และ 2538 สังกัดพรรคสหประชาชาติไทย พรรคชาติไทย พรรคพลังธรรม

ตามลำดับ และอีกคนหนึ่งคือนายสมบุรณ์ ไพรวัลย์ ปี 2544 และ 2548 สังเกตพรรคไทยรักไทย (Wikipedia, 2023) แม้ทั้งสองคนจะแสดงออกถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อยู่บ้าง แต่ก็มิได้มีบทบาทต่อสาธารณะและในระดับของหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์แต่อย่างใด หากเทียบกับการได้รับเลือกตั้งและการทำหน้าที่ของ สส.ชาติพันธุ์ในการเลือกตั้ง เมื่อปี 2562 และล่าสุดเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566

กลุ่มนักการเมืองชาติพันธุ์กับการเลือกตั้งปี 2562

ประชาชนและพรรคการเมืองมีความกระตือรือร้นเป็นพิเศษกับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 เพราะเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกในรอบกว่า 8 ปี และภายหลังการรัฐประหารโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ในชื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) การเคลื่อนไหวของแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อสมัครรับเลือกตั้งในปี 2562 ก็มีความกระตือรือร้นไม่แพ้ผู้คนในสังคมกระแสหลักของประเทศเช่นกัน ความตั้งใจของทุกคนแต่แรกคือการรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวเพื่อให้ได้คะแนนเสียงจากผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งชาติพันธุ์ทั่วประเทศ แต่การเมืองก็คือการเมือง ความไม่แน่นอนย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะสุดท้ายแล้วลงเอยด้วยการแยกย้ายไปสังกัดต่างพรรคการเมืองกัน และในบางพื้นที่ก็กลายเป็นการแข่งขันกันเองระหว่างผู้สมัครชาติพันธุ์ที่สังกัดคนละพรรคกันด้วย

ความอลหม่านของการสังกัดพรรคการเมือง

ความเคลื่อนไหวของผู้อาวุโสของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือที่เริ่มแสดงความจำนงจะทำการเมืองเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปี 2561 อันเป็นผลมาจากการมีรัฐธรรมนูญปี 2560 ตามมาด้วยความตื่นหน้าการจัดการเลือกตั้งในต้นปี 2562 สังเกตได้จากกรณีที่ผู้อาวุโสเหล่านี้เริ่มหารือและเผยตัวเองเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนของเครือข่ายและสภาชนเผ่าพื้นเมืองและชาติพันธุ์ในประเทศไทย แกนนำคนสำคัญ อาทิ นายเกิด พนก้าเน็ด (ชาติพันธุ์ม้ง) นายพลศุภรักษ์ ศิริจันทร์านนท์ (ชาติพันธุ์ยอง) นายสนั่น พันธุ์โม่งค์ (ชาติพันธุ์ยอง) นายแคะเว่น ศรีสมบัติ (ชาติพันธุ์อัวเมี่ยน) พันตำรวจโทนาวิน วงศ์รัตนมัจฉา (ชาติพันธุ์ลีซู) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการประกาศช่วงระยะเวลาสมัครรับเลือกตั้งและวันเลือกตั้งออกมาอย่างเป็นทางการในปลายปี 2561 กลับพบว่าแกนนำดังกล่าว รวมทั้งคนชาติพันธุ์อื่นๆ ที่สนใจจะทำการเมืองต่างก็ไม่สามารถรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวได้

ความสับสนอลหม่านและแตกแยกเริ่มเกิดขึ้นระหว่างเตรียมความพร้อมในการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2561 ถึงต้นปี 2562 ในด้านหนึ่งคือตัวแทนพรรคการเมืองเริ่มเข้าหาแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อหวังคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิลงคะแนนชาติพันธุ์ แต่ในอีกด้านหนึ่งแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจทำการเมืองก็วิ่งเข้าหาพรรคการเมืองเพื่อหาโอกาสให้ตัวเองได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้สมัครของพรรค บางกลุ่มต้องการตั้งพรรคการเมืองของคนชาติพันธุ์ ดังกรณีของพรรคชาติพันธุ์ไทย แต่ปัญหาคือต้องใช้เงินมาก จำเป็นต้องหานายทุนมาสนับสนุนการทำงานเมือง กับทั้งผู้บริหารพรรคแล้วแต่ไม่เคยมีประสบการณ์ทำการเมืองในระดับชาติมาก่อน ขณะที่บางกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านชาติพันธุ์ต้องการรวมตัวกันทำการเมืองด้วยอุดมการณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาสิทธิและความเดือดร้อนของชาวบ้านจริง ๆ แต่ไม่มีทุนจึงต้องไปหาพรรคการเมืองเพื่อสังกัด อย่างพรรคพลังชุมชนท้องถิ่นไทย ส่วนบางกลุ่มก็ฉวยโอกาสที่จะมีการเลือกตั้งในครั้งนี้อย่างไรก็ตามเพื่อไปต่อรองกับพรรคการเมือง โดยอ้างตัวเลขคนชาติพันธุ์ที่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งเพื่อให้พรรคการเมืองจัดสรรเงินก้อนใหญ่ให้ (หลักสิบล้านบาท) กับทั้งต่อรองให้ได้เป็นผู้สมัครหมายเลขบัญชีลำดับต้น ๆ แต่สุดท้ายคนของพรรคการเมืองก็ไม่ได้ให้การสนับสนุน เป็นต้น ในที่สุดหลายคนจึงหาพรรคสังกัดไม่ได้ สุดท้ายลงเอยด้วยการที่แกนนำหลายคนได้แยกย้ายกันไปจัดตั้งพรรคและสังกัดพรรคที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ สักกลุ่มของผู้สมัครชาติพันธุ์ที่มีบทบาทโดดเด่นในการทำการเมืองในการเลือกตั้งปี 2562 คือ กลุ่มที่จัดตั้งพรรคชาติพันธุ์ไทย กลุ่มที่เข้าสังกัดพรรคพลังชุมชนท้องถิ่นไทย กลุ่มที่สังกัดพรรคอนาคตใหม่ (ภายหลังเปลี่ยนเป็นพรรคก้าวไกล) และกลุ่มที่เข้าพรรคประชาชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พรรคชาติพันธุ์ไทย มีการรวมตัวเพื่อจัดตั้งครั้งแรกเมื่อปี 2556 และได้จดทะเบียนพรรคการเมืองเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2561 ประชุมใหญ่สามัญครั้งแรกเมื่อ 27 มกราคม 2562 ที่โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ ด้วยการชูคำขวัญว่า “รวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย” ช่วงเปิดตัวพรรคและหาสมาชิก มีแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์ไทยของ ไทยวน มั่ง อ้วนเมียน ลีซู ซอง และอื่น ๆ เข้าร่วม แต่ด้วยเพราะเป็นพรรคใหม่ที่ผู้บริหารยังด้อยประสบการณ์ทางการเมือง กับปัญหาเงินทุนและทิศทางการเมืองที่ไปถึงอดีตนายทหารซึ่งใกล้ชิดกับรัฐบาล คสช. ด้วย ภายหลังแกนนำกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจึงทยอยหายไปเข้าสังกัดพรรคอื่นแทน ส่วนของแกนนำที่ยังดำเนินกิจการทางการเมืองของพรรคนี้ต่อจึงเป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ไทยของ (ไทลื้อ) เป็นหลัก พรรคได้ชูคำขวัญ

“บรรพบุรุษสร้างไทย ชาตินัชนัไทยสร้างโอกาส” และทุกคนคือคนไทย ไม่มีการแบ่งแยกชาตินัชนั เน้นการยอมรับความหลากหลายและความแตกต่าง ได้ส่งผู้สมัคร สส.เขต 33 คน ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร จันทบุรี เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยาแพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน ส่งผู้สมัครระบบบัญชีรายชื่อ 15 คน ส่วนใหญ่เป็นชาตินัชนัไทลื้อ (ยอง) ไทยวน (คนเมือง) นอกนั้นเป็นชาวม้ง ฯลฯ การหาเสียงเน้นยุทธศาสตร์ “การเคาะประตู” ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่ใช้วิธีการปราศรัยเพราะใช้งบประมาณมาก ตามคำให้สัมภาษณ์ของหัวหน้าพรรค มีสมาชิกที่อยู่ในทะเบียนจำนวน 1,000 กว่าคน (ตามกฎหมายคือต้องไม่ต่ำกว่า 500) ส่วนใหญ่เป็นยอง ลื้อ ไทยวน นอกนั้นม้ง อีวเมี่ยน ของ และอื่น ๆ ซึ่งไม่มาก เพราะภายหลังถูกชวนไปอยู่พรรคอื่นจำนวนมาก ด้านงบประมาณ ใช้ทุนประเดิมที่เป็นค่าสมัครสมาชิก คนละ 50 บาทบ้าง 100 บาทบ้าง ผู้บริหารตั้งเป้าว่าจะได้ สส.ระบบเขต 4 คน และ สส.ระบบบัญชีรายชื่อ 14 คน (ประมาณ 40,000 คะแนน ได้ สส.1 คน) (พลศุภรักษ์ ศิริจันทร์วานนท์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562)

พรรคพลังท้องถิ่นไทย ในระดับชาติ กลุ่มที่ตั้งพรรคนี้ได้เชิญนายชัชวาลล์ คงอุดม ให้เป็นหัวหน้าพรรคในตอนนั้น เน้นฐานการทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. เทศบาล และอบจ.) ทั่วประเทศ ชูคำขวัญว่า “ชัดเจนเพื่อคนไทย จริงใจเพื่อท้องถิ่น” พยายามรวบรวมผู้สมัครที่เป็นตัวแทนทั้งที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ ผู้นำชุมชน กลุ่มชาตินัชนั กลุ่มผู้พิการ กลุ่มหลากหลายทางเพศ และอื่น ๆ เข้าด้วยกัน ในส่วนของกลุ่มชาตินัชนั นายเกิด พนากำเนิด นายกสมาคมมั่งในขณะนั้น ซึ่งมีความสนใจที่จะทำการเมืองในระดับชาติเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว แม้ช่วงแรกตัวเขาเองแสดงความตั้งใจที่จะทำร่วมกับกลุ่มแกนนำชาตินัชนัไทยของที่จัดตั้งพรรคชาตินัชนัไทยขึ้น แต่ภายหลังเห็นว่าพรรคนี้มีอุปสรรคมาก ด้วยเพราะต้องใช้ทุนทรัพย์สูง และเริ่มมีอดีตนายทหารเข้ามาแทรกแซง เมื่อคนใกล้ชิดคนหนึ่งได้แนะนำให้รู้จักกับนายชัชวาลล์ คงอุดม หัวหน้าพรรคพลังท้องถิ่นไทย นายเกิด พนากำเนิด จึงชวนแกนนำชาตินัชนัที่ไม่ได้ร่วมกับพรรคชาตินัชนัไทยไปหารือกับนายชัชวาลล์ คงอุดม หัวหน้าพรรค ย้ำชัดว่า “คนชาตินัชนัเท่านั้นที่จะรู้ปัญหาและความต้องการของกลุ่มชาตินัชนัดีที่สุด” จึงเสนอกับแกนนำชาตินัชนัที่มาติดต่อกว่า 1) ให้ตั้งคณะทำงานของชาตินัชนัขึ้นมา ร่างนโยบายที่เกี่ยวกับกลุ่มชาตินัชนัเอง 2) คัดเลือกตัวแทนของกลุ่มชาตินัชนัเข้าไปอยู่ในส่วนของกรรมการบริหารพรรค และ 3) ให้คัดสรรตัวแทนชาตินัชนัที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเอง ดังนั้น นายเกิด พนากำเนิด จึงตัดสินใจเข้าร่วมกับพรรคนี้แทน

โดยชนวนคนชาติพันธุ์ที่สนใจทำการเมืองไปสังกัดพรรคนี้ ในระดับพรรค นายเกิดพณากำเนิด ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหนึ่งในรองหัวหน้าพรรค พ.ต.ท. กฤษณะ สุริคัมแดง (ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง) เป็นรองเลขาธิการพรรค นายยงยุทธ สืบทายาท (ชาติพันธุ์ม้ง) เป็นกรรมการพรรคและทำหน้าที่วางแผนยุทธศาสตร์การเลือกตั้งในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ของพรรคพลังท้องถิ่นไทย ผลักดันให้ผู้สมัครบัญชีรายชื่อที่เป็นชาติพันธุ์ 3 คน คือ นายยอดยิ่ง แส่นยากุล (ชาติพันธุ์ม้ง) อยู่ในลำดับที่ 12 นายภาณุวัฒน์ คงความดี (ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง) ลำดับที่ 25 และนายหริชัย ออมทรัพย์สกุล (ชาติพันธุ์ลีซู) ลำดับที่ 47 (เกิด พณากำเนิด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2562) ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับเขตที่เป็นชาติพันธุ์มีจำนวนทั้งหมด 45 คน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง กะเหรี่ยง ลีซู ลาหู่ อาข่า และไทยพื้นราบ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน พะเยา น่าน ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ เลย อุทัยธานี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ แม้ว่าโอกาสที่จะได้รับเลือกในแต่ละเขตมีน้อยมาก แต่ก็หวังที่จะได้คะแนนสะสมจากเขตเพื่อนำไปรวมในระดับชาติ แล้วจะมีโอกาสได้ สส.ระบบบัญชีรายชื่อในที่สุด

คณะทำงานชาติพันธุ์ของพรรคพลังท้องถิ่นไทยได้จัดทำนโยบายชาติพันธุ์และชนเผ่า เน้น 1) คืนผืนป่าที่ได้พิสูจน์สิทธิให้แก่คนที่เคยถูกรอง กรณีสวรรค์ไม่ประสงค์ ส่งคืน ให้รัฐชดเชยค่าเสียหาย 2) เสนอกฎหมาย พ.ร.บ. สภาชาติพันธุ์และชนเผ่า เพื่อสร้างความมั่นคงด้านสัญชาติ ที่ทำกินและกระบวนการยุติธรรม 3) พัฒนาพื้นที่อัตลักษณ์พิเศษ เป็นเขตปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ 4) แก้ไขกฎหมาย ขยายสิทธิทางการเมือง โดยให้กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่ามีตัวแทนในการทำหน้าที่ สว. สำหรับประเด็นปัญหาที่ดิน เน้นว่า “ใครครอบครองเป็นเจ้าของ ที่ดินก่อนถูกประกาศเป็นอุทยาน ป่าสงวน พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่สงวนสำหรับหน่วยงานราชการ ที่ราชพัสดุ ต้องได้รับสิทธินั้นกลับคืนไป” และเน้นเจตนารมณ์ “กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ชนเผ่าจัดการตนเอง” (ยงยุทธ สืบทายาท, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2562) จากการสัมภาษณ์ยงยุทธ สืบทายาท ช่วงหนึ่งสัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้ง คณะทำงานชาติพันธุ์ของพรรคนี้คาดหวังว่าผู้สมัครชาติพันธุ์ระบบเขต 5 คน จะได้รับการเลือกตั้งคือพื้นที่กัลยาณิวัฒนาและแม่แจ่มของจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่แม่สรวยและเชียงของในจังหวัดเชียงราย กับพื้นที่เขาค้อในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ สส.ระบบบัญชีอีกอย่างน้อยหนึ่งคน

พรรคอนาคตใหม่ ที่มีนายธนธร จีรังเรืองกิจ และทีมงาน เป็นผู้ให้ความสำคัญกับปัญหาของผู้คนรากหญ้า ได้ลงพื้นที่เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมและเรียนรู้จากชาวบ้าน อย่างการขับเคลื่อนประเด็นป่าชุมชน เป็นต้น ทำให้มานพ ศิริภูวดล (ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงหรือปกากะญอ) นักกิจกรรมที่ทำงานช่วยเหลือชาวบ้านอยู่แล้ว ได้มีโอกาสพบและเรียนรู้ความตั้งใจของกันและกัน เมื่อธนธร จีรังเรืองกิจ กับ ปิยบุตร แสงกนกกุล และคนอื่น ๆ เริ่มต้นตั้งพรรคอนาคตใหม่ ระดมสมาชิกจำนวน 500 คน มานพ ศิริภูวดล จึงเป็นหนึ่งในจำนวนนั้นด้วย เขาให้สัมภาษณ์ว่าเป็นเพราะ “รู้สึกว่าการนี้ตอบโจทย์ความเดือดร้อนของชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์” ตอนที่มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้คนจากภาคส่วนต่าง ๆ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2561 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศุภชัย ลีตติกุล มานพ ศิริภูวดล ใส่ชุดกะเหรี่ยงไปร่วมประชุมด้วย ที่นั่นเขามีโอกาสพบและรู้จักกับ สมภพ ลีทัศนียากุล (ชาติพันธุ์ม้ง) และกะเหรี่ยงอีกคนหนึ่งจากจังหวัดลำพูน กับม้งอีกคนหนึ่งจากจังหวัดน่าน และไทใหญ่อีกคนหนึ่งจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในวันดังกล่าวพรรคอนาคตใหม่เปิดให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มย่อยแยกย้ายไปตามห้องเพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมกันออกแบบอนาคตของกลุ่มตัวเอง คนเข้าร่วมที่เป็นชาติพันธุ์ดังกล่าวจึงร่วมกันออกแบบและวางแผนแนวทางการเข้าร่วมทำการเมืองในพรรคอนาคตใหม่ในส่วนของปีงบประมาณชาติพันธุ์ แต่ต่อมามีเพียงมานพ ศิริภูวดล กับสมภพ ลีทัศนียากุล ที่คอยประสานกับคณะกรรมการพรรคอนาคตใหม่มาโดยตลอด ได้งบประมาณมาจัดเวทีเฉพาะของตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจทำการเมือง ที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2561 ซึ่งมีเพียงกะเหรี่ยง ม้ง และไทใหญ่ ได้เชิญรองเลขาธิการพรรคอนาคตใหม่มาร่วมด้วย ที่ประชุมมีมติให้ตั้ง “คณะทำงานชาติพันธุ์ พรรคอนาคตใหม่” ขึ้น โดยได้สรุปประเด็นปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์คือ ที่ดิน สัญชาติและตัวตนที่เป็นพลเมืองชั้นสองในสังคม (มานพ ศิริภูวดล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563)

ในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งนั้น เนื่องจากม้งสายจังหวัดเชียงใหม่ที่สนใจทำการเมืองได้ไปสังกัดพรรคพลังท้องถิ่นไทยกับพรรคประชาชาติแล้ว จึงมีเพียงม้งในจังหวัดตากและเพชรบูรณ์เข้าร่วมเวทีเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2561 ซึ่งสองคนในกลุ่มที่สมภพ ลีทัศนียากุล ได้ชวนให้เข้าร่วมคือฟอง ฤทธิ์เนติกุล กับณัฐพล สืบศักดิ์วงศ์ ในเวทีดังกล่าว ตัวแทนพรรคอนาคตใหม่ที่เข้าร่วมประชุมได้สัญญาว่าจะให้สามที่นั่งในระบบบัญชีให้กับปึกชาติพันธุ์ ตัวแทนทั้งสามกลุ่มชาติพันธุ์จึงเสนอชื่อนายฟอง ฤทธิ์เนติกุล (ชาติพันธุ์ม้ง) นายมานพ ศิริภูวดล (ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง) และนายปรีชา ปัญญาเยาว์ (ชาติพันธุ์ไทใหญ่) แต่เมื่อใกล้หมดเขตต้องส่งชื่อ นายฟอง ฤทธิ์เนติกุล

มีปัญหาสุขภาพ (ไวรัสตับอักเสบ) จึงได้เปลี่ยนมาเสนอนายณัฐพล สืบศักดิ์วงศ์ แทน เมื่อทางผู้บริหารพรรคอนาคตใหม่นำไปตัดสินใจและจัดลำดับผู้สมัคร สส.บัญชีรายชื่อ นายณัฐพล สืบศักดิ์วงศ์ ถูกจัดให้อยู่ลำดับที่ 24 และนายมานพ ศิริภูวดล ลำดับที่ 53 และนายปรีชา ปัญญาเยาว์ ลำดับที่ 85 ส่วนอีกคนหนึ่งที่ไม่ได้ร่วมกระบวนการชาติพันธุ์แต่มีบทบาทในการก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่มาดั้งแต่ต้น คือ นายนิติพล ผิวเหมาะ เป็นลูกครึ่งอิวเมียน (เข้า) กับไทย อยู่ลำดับที่ 33

ในส่วนของ สส.เขต เมื่อคณะกรรมการเลือกตั้งได้เปิดรับสมัครในเดือน พฤศจิกายน 2561 มีผู้สมัครที่เป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัด เชียงใหม่ (อำเภอแม่แจ่ม) จังหวัดตาก จังหวัดอุทัยธานี กับชาติพันธุ์ลาหู่ผสมลัวะ ในจังหวัดเชียงราย เมื่อมีผู้สมัครหลายคน ทางแกนนำจึงนำประเด็นชาติพันธุ์ไปหารือ กับตัวแทนพรรคอนาคตใหม่ ต่อรองให้ทางพรรครับรองสถานะให้กลุ่มชาติพันธุ์ จากนั้นจึงเริ่มทำนโยบายและหาเสียงกัน วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562 ปิยะบุตร แสงกนกกุล ได้เดินทางมาเปิดตัว “คณะกรรมการเครือข่ายปิกงานชาติพันธุ์ พรรคอนาคตใหม่” ที่ดอยอินทนนท์ ซึ่งถือเป็นวันที่มีคำสั่งประกาศการมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเป็นทางการในพรรคอนาคตใหม่ (มานพ ศิริภูวดล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2563; สมภพ สัทศนิยากุล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2563)

พรรคประชาชนชาติ เป็นอีกพรรคการเมืองหนึ่งที่มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนหนึ่ง ลงสมัครเพื่อรับการเลือกตั้งในปี 2562 เริ่มจากการที่ตัวแทนพรรคประชาชนชาติ ในภาคเหนือได้ประสานกับนักธุรกิจม้งกลุ่มหนึ่งในจังหวัดที่กลุ่มนี้ไม่ลงเอยกับ พรรคประชาชนวิวัฒน์ เรื่องค่าใช้จ่ายที่พวกเขาต่อรองกับแกนนำพรรคเพื่อนำมาใช้ ทำการเมือง แกนนำกลุ่มนักธุรกิจม้งที่เข้าร่วมกับพรรคประชาชนชาติ เช่น ชาญวิทย์ เฟื่องฟูกิจกร และเพียงเกตุ มากมีกัญชร โดยใช้สำนักงานของพิทักษ์ ศิวภัทรพงษ์ เป็นสำนักงานประสาน นอกจากเป็นนักธุรกิจแล้วกลุ่มนี้ยังเป็นแกนนำของเครือข่าย 18 ตระกูลแซ่ม้งในขณะนั้นด้วย จึงมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับนักธุรกิจและผู้นำม้ง บางส่วนในหมู่บ้านที่กระจายอยู่หลายจังหวัดทางภาคเหนือ ในเบื้องต้นสามารถ รวบรวมคนม้งที่สนใจทำการเมืองได้ประมาณ 15 คน โดยคาดหวังว่าหากทุกคน ลงสมัครระดับเขต แล้วคะแนนรวมที่ได้ระดับเขตก็จะส่งผลให้ได้ สส.ระบบบัญชีรายชื่อ ที่เป็นชาติพันธุ์หนึ่งคน จึงเสนอชื่อวีระเดช โรจนศิริสันติ ให้พรรคประชาชนชาตินำไป จัดลำดับ ได้ลำดับที่ 40 แต่เนื่องจากปัญหาวันอนุมัติการลาออกจากพรรคประชาชน วิวัฒน์กับวันสมัครเข้าพรรคประชาชนชาติทับซ้อนกัน จึงถูก กกต. ตัดสิทธิ์เพราะขาด คุณสมบัติ จากนั้นทั้งหมดจึงเน้นที่การหาเสียงในระดับเขตเป็นหลัก นั่นคือมีผู้สมัคร

สส.เขต จำนวนทั้งหมด 16 คน คือ พะเยา 2 คน เชียงราย 2 คน เชียงใหม่ 4 คน น่าน 3 คน แม่ฮ่องสอน 1 คน เพชรบูรณ์ 1 คน พิษณุโลก 1 คน ตาก 2 คน (ทัศนพล มอญซอพิตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2563)

นอกจากผู้พรรคข้างต้นแล้ว ยังมีผู้สมัคร สส.เขตกลุ่มชาติพันธุ์ที่สังกัดพรรคการเมืองอื่น ๆ อีกประปราย เป็นต้นว่า พรรคกรีนที่เน้นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับสิทธิของคนรากหญ้า พรรคประชาธิปไตยที่เป็นพรรคดั้งเดิม และพรรคประชาภิวัฒน์ที่เชื่อมโยงกับวัดพระธรรมกาย ชูนโยบายการผลักดันพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติ มี พ.ต.ท. นาวัน วงศ์รัตนมัจฉา (ชาติพันธุ์ลีซู) เป็นหนึ่งในสามรองหัวหน้าพรรค และเป็นผู้สมัครระบบบัญชีรายชื่อลำดับ 22

สาเหตุที่การเลือกตั้งเมื่อปี 2562 มีกลุ่มชาติพันธุ์ให้ความสนใจลงสมัครรับเลือกตั้งมากเป็นพิเศษและค่อนข้างคึกคักกว่าก่อนหน้านั้นคือ ประการแรก กฎหมายเลือกตั้งไม่จำกัดวุฒิการศึกษา (เดิมต้องจบปริญญาตรี) สอง ห้ามไม่ให้ผู้สมัครจากนอกพื้นที่หรือนอกจังหวัดเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง จึงทำให้คนในจังหวัดสมัครมากขึ้นเพราะคิดว่าจะมีโอกาสได้รับการเลือกตั้ง สาม ความตื่นตัวในการทำการเมืองเพื่อให้มีโอกาสเข้าไปแก้ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งต้องไปแก้ที่ระดับกฎหมายและนโยบาย (แม้จะยังมีบางคนที่ต้องการสมัครเพื่อต่อรองเงินก้อนใหญ่จากพรรคการเมืองอยู่บ้าง) (เกิด พนากำเนิด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2562) นอกจากนั้นแล้ว ยุคนี้ยังเป็นยุคที่คนรุ่นใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีประสบการณ์การทำงานองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน กับทั้งเริ่มมีนักธุรกิจชาติพันธุ์ที่มีฐานะดีขึ้น รวมถึงบางส่วนของข้าราชการเกษียณ คนเหล่านี้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นคนชายขอบยังคงประสบปัญหาหลายอย่างที่ต้องไปแก้ในระดับนโยบาย คือในสถานิติบัญญัติแห่งชาติ

ผลการเลือกตั้งและบทเรียน

ผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ในบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งชาติพันธุ์ที่ลงระบบเขต ซึ่งมีประมาณ 60-70 คน ไม่มีเลยแม้แต่คนเดียวที่ได้รับการเลือกตั้ง ส่วนใหญ่คะแนนจะอยู่ลำดับที่ 4 ขึ้นไป แม้แต่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือในหมู่บ้านของผู้สมัครเองก็ไม่ได้คะแนนอยู่ในลำดับต้น ๆ ของหน่วยเลือกตั้งแต่อย่างใด “เวลาเราไปหาเสียงในชุมชนชาติพันธุ์ด้วยตัวเอง เขาก็บอกว่า ดี ๆ แต่เวลาเลือกจริงเขาก็ไม่ลงคะแนนให้เรา” (อรอนงค์ แสนยากุล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2562) กรณีของผู้สมัครชาติพันธุ์ม้งในเขตหนึ่งของจังหวัดพะเยา ที่ว่า

“ในเขตนี้ไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งชาติพันธุ์มี 5 พันกว่าคน แต่ผมได้เพียง 602 คะแนน ในจำนวนนี้ 80 คะแนนเป็นการเลือกโดยคนเมือง แม้แต่ในหมู่บ้านผมเองยังได้เพียง 130 กว่าคะแนนเท่านั้น” ตัวเลขคะแนนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันไม่มีผลต่อการได้คะแนนมาก หากแต่ขึ้นกับปัจจัยอื่นด้วย เป็นต้นว่ากระแสของพรรคการเมืองที่ตัวเองสังกัด ชื่อเสียงและผลงานของผู้สมัครในพื้นที่ รวมถึงปัจจัยภายนอก อย่างชื่อเสียงผลและผลงานของคู่แข่งต่อชาวบ้าน การทุ่มเงินซื้อเสียงของพรรคใหญ่ที่เข้าถึงบางส่วนของผู้ลงคะแนนเลือกตั้งในหมู่บ้าน และเขต สำคัญคือสัดส่วนของผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งที่เป็นชาติพันธุ์ในแต่ละเขต มีน้อยกว่าคนพื้นราบ นอกจากนั้นแล้วยังเกิดการตัดคะแนนกันเองระหว่างผู้สมัครชาติพันธุ์ในเขตเดียวกันด้วย

เขตเลือกตั้งหนึ่งของเชียงใหม่ มีผู้สมัครทั้งหมด 36 คน เป็นผู้สมัครชาติพันธุ์ที่สังกัดพรรคต่าง ๆ มากถึง 9 คน ผู้สมัครชาติพันธุ์พรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนเพียง 4,950 คะแนน ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 4 (นวพล ศิริรักษ์สกุล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 เมษายน 2563) เช่นเดียวกับในเขตหนึ่งที่จังหวัดเชียงราย มีผู้สมัครทั้งหมด 36 คน ผู้สมัครที่เป็นชาติพันธุ์ลาหู่ซึ่งลงให้พรรคอนาคตใหม่ ได้เกือบ 20,000 คะแนน ผู้สมัครชาติพันธุ์ลีซูที่สังกัดพรรคกรีน ได้คะแนนไม่ถึง 100 และของผู้สมัครลีซูอีกคนหนึ่งสังกัดพรรคพลังท้องถิ่นไทย ได้เพียง 550 กว่าคะแนน เฉพาะในหมู่บ้านของตัวเองที่มีสามกลุ่มชาติพันธุ์และมีผู้มีสิทธิลงคะแนน 3,000 กว่าคน ยังได้เพียง 80 คะแนนเท่านั้นเอง (อรอนงค์ แสนยากุล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2562 และ 20 พฤษภาคม 2566)

บทเรียนของคนทำการเมืองชาติพันธุ์ในระดับชาติ จากการที่ได้สัมภาษณ์ผู้สมัครรับการเลือกตั้งชาติพันธุ์เมื่อปี 2562 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ที่เคยทำงานองค์กรพัฒนาเอกชนมาก่อน⁶ ต่างสะท้อนความเห็นว่าเป็นเหตุผลที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งมีดังนี้

ประการแรก ความไม่เชื่อมั่นในตัวผู้สมัครชาติพันธุ์ “ส่วนตัว พี่น้องชาติพันธุ์ก็ไม่เชื่อมั่นในตัวเรา ยังถูกชาวบ้านมองว่าไม่มีความรู้ ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีอิทธิพลที่จะเป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านได้ ทำอะไรให้ชาวบ้านไม่ได้ หากเทียบกับผู้สมัครที่มีอำนาจ อิทธิพลและฐานะทางเศรษฐกิจจากพื้นราบ” (จันทร์-นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2562) ขณะที่ผู้สมัครอีกคนหนึ่งสะท้อนความเห็นว่าเป็น “ความเป็นชาติพันธุ์มีผลทางด้านลบมากกว่าด้านบวก แม้แต่คนชาติพันธุ์ด้วยกันเอง

⁶ ผู้เขียนไม่ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ในส่วนของผู้สมัครชาติพันธุ์ที่เป็นนักธุรกิจ

ก็มีบางคนที่มีความอัจฉริยภาพ ไม่อยากให้คนชาติพันธุ์ด้วยกันได้ดี จึงทะเลาะแฉให้ผู้สมัครที่เป็นคนพื้นราบแทน บวกกับความไม่มั่นใจในความสามารถของเราที่เป็นผู้สมัครด้วย” (แท่น-นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2562) ยิ่งผู้สมัครเป็นผู้หญิงด้วยแล้วชาวบ้านยิ่งไม่ให้ความสำคัญ “ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็เห็นด้วยในหลักการที่จะให้มีตัวแทนผู้หญิงชาติพันธุ์ไปพูดในเรื่องและปัญหาของตัวเอง แต่ยังคงติดกับความคิดและความเข้าใจของคนชาติพันธุ์ที่ว่าการทำงานการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชายมากกว่าผู้หญิงอย่างเรา จึงไม่ได้ลงคะแนนให้เรา” (จี๊ด-นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2563)

ประการที่สอง กระแสและภาพลักษณ์ของพรรคที่สังกัด จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครชาติพันธุ์หลายคน ทุกคนล้วนสะท้อนว่ากระแสและภาพลักษณ์ของพรรคมีส่วนอย่างมากต่อการที่จะได้รับเลือกตั้งหรือไม่ ยิ่งเป็นพรรคเล็ก ชาวบ้านก็ยิ่งไม่มั่นใจ รู้สึกว่าจะไม่มีโอกาสได้รับการเลือกตั้ง ดังกรณีที่หลายคนสมัครในนามของพรรคประชาชาติ⁷ และพรรคพลังท้องถิ่นไทย แต่ประเด็นนี้ก็ไม่ใช่อุปสรรคที่ตายตัวเสมอไป เพราะผู้สมัครชาติพันธุ์ที่สังกัดพรรคขนาดใหม่กับพรรคประชาธิปไตยในจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่ก็ได้คะแนนน้อยด้วย

ประการที่สาม การทางการเมืองส่งผลทางลบต่อความสัมพันธ์ ก่อนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง ไม่ว่าจะเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือต่างชาติพันธุ์ต่างก็มีอุดมการณ์และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในกิจกรรม มหกรรมวัฒนธรรมและการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของคนชายขอบ แต่เมื่อต่างคนและต่างกลุ่มต่างกระโจนเข้าสู่วงการเมืองด้วยวัตถุประสงค์และวิถีคิดที่แตกต่างกันไป ยิ่งเมื่อต้องแข่งขันเพื่อแย่งคะแนนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้ตนชนะการเลือกตั้งด้วยแล้ว การแตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่ายิ่งเห็นได้ชัด มากกว่านั้นบางรายหรือบางกลุ่มยังมีการขุดคุ้ยเรื่องส่วนตัวและความบาดหมางในอดีตมาโจมตีคู่แข่งด้วยผลที่เกิดขึ้นมาคือบางคนหายไปจากการทำกิจกรรมทางสังคมทั้งในระดับภายในและระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์หลังการเลือกตั้งปี 2562 ผ่านพ้นไป

⁷ ในทัศนะของคนพื้นราบทางภาคเหนือ พรรคประชาชาติเป็นพรรคของคนมลายูมุสลิมทางใต้ (พรรคแขก) จึงหลีกเลี่ยงพื้นที่ที่จะถูกเชื่อมโยงเข้ากับกระแสความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยและสังคมโลกในช่วงนั้นด้วย (ธานินทร์ สาละม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2563)

ประการที่สี่ อุดมการณ์สู้เงินไม่ได้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเกือบจะทุกคนที่ทำการสัมภาษณ์ เล่าประสบการณ์ตรงและสะท้อนความคิดเห็นว่า “อุดมการณ์สู้เงินไม่ได้ ถ้าไม่มีเงิน มันยาก เป็นไปไม่ได้เลยที่จะได้รับการเลือกตั้ง” ซึ่งเงินในที่นี้ไม่ใช่เงินซื้อเสียงที่บางพรรคใช้โดยผ่านหัวคะแนนในช่วงก่อนการเลือกตั้งเท่านั้น แต่หมายถึงเงินช่วยชาวบ้านในโอกาสต่าง ๆ ด้วย เช่น เทศกาลปีใหม่ งานศพ เดินที่ โต๊ะ เก้าอี้ ถ้วยชาม รวมถึงการพาไปทัศนศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นนอกฤดูการเลือกตั้ง สำหรับชาวบ้านในชนบทและบนภูเขาแล้ว สิ่งเหล่านี้เกิดประโยชน์กับพวกเขามากกว่าการทำหน้าที่ออกกฎหมายในสภาผู้แทนราษฎรระดับชาติของ สส. ของพวกเขา ซึ่งเป็นเรื่องที่ไกลตัว ดังนั้น ผู้สมัครชาติพันธุ์ที่มีพื้นฐานการทำงานด้านองค์กรพัฒนาเอกชนและต้องการเป็น สส. เพื่อผลักดันกฎหมายและนโยบายที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นสิ่งที่ชาวบ้านส่วนใหญ่แทบจะมองไม่เห็นถึงความสำคัญและความเป็นไปได้

ประการที่ห้า สัดส่วนผู้ลงคะแนนเลือกตั้งชาติพันธุ์ในเขตมีน้อยกว่า การที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) แบ่งเขตเลือกตั้งปี 2562 เป็นจำนวน 350 เขต⁸ แต่ละเขตครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 3-4 อำเภอ ที่ตั้งชุมชนชาติพันธุ์ส่วนใหญ่กระจายอยู่บนภูเขาและชนบทในพื้นที่ราบ แน่นนอนว่าสัดส่วนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเมืองและชนบทในพื้นที่ราบของแต่ละเขตย่อมมีมากกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในชุมชนบนภูเขา ซึ่งมีความหนาแน่นของชุมชนและประชากรน้อยกว่า ยิ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จากบนพื้นที่สูงด้วยแล้ว ย่อมเป็นไปได้ยากมากที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากชุมชนในเมืองและชนบทในพื้นที่ราบจะลงคะแนนให้

ประการสุดท้าย การเมืองระดับชาติเป็นเรื่องไกลตัวชาวบ้านชาติพันธุ์ “ที่ผ่านมามองว่า การเมืองเป็นเรื่องไกลตัว ชาวบ้านเข้าใจเพียงว่าการเลือกตั้งก็คือการที่ผู้สมัครมาหาเสียง หรือเอาเงินมาให้ตอนที่เลือกตั้ง แต่หลังจากได้รับการเลือกตั้งแล้วเขาก็หายไป ชาวบ้านก็รู้เรื่องนี้ดี แต่เราต้องการที่จะเปลี่ยนความคิดและการปฏิบัติที่ว่าหากเราได้รับการเลือกตั้งแล้วจะเป็นโอกาสดีที่พี่น้องจะมี สส. ชาติพันธุ์ของตัวเองเข้าไปทำหน้าที่ในสภาแห่งชาติ ไปตราและแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพวกเรา” (อรอนงค์ แสนยากุล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2562) ความเห็นนี้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้สมัครชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วย

⁸ การเลือกตั้งปี 2562 กกต. ใช้จำนวนราษฎรตามฐานทะเบียนราษฎรปี 2560 จำนวน 66,188,503 คน มาคำนวณ จากจำนวนดังกล่าวหารกับจำนวน สส. 350 เขต ได้ผลลัพธ์เป็นราษฎรเฉลี่ย 189,110 คน ต่อ สส. หนึ่งคน (iLaw, 2018)

นอกจากนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งชาติพันธุ์ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “คนทำการเมืองต้องเป็นคนมีไหวพริบ ทันคน แต่เราเป็นคนตรง ๆ ไม่ทันทันคน เราเคยเป็น เอ็นจีโามาก่อน คิดแต่เรื่องการช่วยพัฒนาและสิทธิขั้นพื้นฐานของชาวบ้าน ไม่เคยรู้ถึงเรื่องผลประโยชน์และเบื้องหน้าเบื้องหลังของการเป็นนักการเมือง” (อรอนงค์ แสนยากุล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2562) ขณะที่ผู้สมัครในเขตจังหวัดพะเยาสะท้อนว่า “ผมเองไม่ได้คาดหวังว่าจะได้เป็น สส.แต่อยากใช้โอกาสในการหาเสียงนี้แนะนำการเป็นทนายความของตัวเองให้ชาวบ้านได้รู้จัก แต่บทเรียนอย่างหนึ่งที่ได้คือการได้เรียนรู้ปัญหาของพี่น้องชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่เราเดินทางไปหาเสียงและมีโอกาสหาความเข้าใจกับชาวบ้านถึงความสำคัญของการเมืองที่มีต่อชีวิตของเขา” (ทศพล มองซ่อปิตร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2563) จากการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้งชาติพันธุ์ในระบบเขตทั้งหมด 8 คน ที่ลงทำการเมืองในปี 2562 ต่างยืนยันว่าพอแล้ว เลิกเล่นการเมืองในระดับชาติแบบนี้ไปอีกแล้ว อย่างไรก็ตามการที่มี สส.ชาติพันธุ์สองคนได้รับการเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคอนาคตใหม่ (พรรคก้าวไกล)⁹ และได้ทำหน้าที่ค่อนข้างโดดเด่นในสภานิติบัญญัติแห่งชาติตลอด 4 ปีที่ผ่านมา ทำให้ยังคงมีผู้สมัคร สส.เขตที่เป็นชาติพันธุ์ประมาณ 10 คน ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งในปี 2566

นักการเมืองชาติพันธุ์กับการเลือกตั้ง 2566

ผลและบทเรียนการทำการเมืองในระดับชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเลือกตั้ง 2562 แม้จะทำให้คนชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่สนใจทำการเมืองต้องยุติบทบาทของตัวเองลงหรือแม้กระทั่งมีการยุบพรรคการเมืองไป¹⁰ แต่บทบาทของ สส.ชาติพันธุ์ในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคก้าวไกล (อนาคตใหม่) อย่างณัฐพล สีปัดคีวงศ์ และมานพ ศิริภูวดล ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ก็ส่งผลต่อคนชาติพันธุ์อีกส่วนหนึ่งที่ยังคงสนใจทำการเมือง

⁹ เมื่อชัชวาลย์ คงอุดม ลาออกจากหัวหน้าพรรคพลังท้องถิ่นไทย ทำให้ยอดยิ่ง แสนยากุล (ชาติพันธุ์ม้ง) ผู้สมัครระบบบัญชีรายชื่อพรรคถูกเลื่อนขึ้นมาทำหน้าที่ สส.ในสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม 2565 ดังปรากฏในเฟซบุ๊กของยอดยิ่ง แสนยากุล (Saenyakul, 2022) แต่สภาฯ ก็ถูกยุบเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2566 จึงยังไม่มีผลงานโดดเด่นในการทำหน้าที่ สส.มากนัก

¹⁰ พรรคชาติพันธุ์ไทยไม่ได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งในระบบเขตและระบบบัญชีรายชื่อในการเลือกตั้งปี 2566 ส่วนพรรคพลังท้องถิ่นไทยก็ถูกยุบไปโดยปริยาย เพราะหัวหน้าพรรคย้ายไปสังกัดพรรครวมไทยสร้างชาติ ขณะที่พรรคประชาชาติได้เลิกสนใจทำการเมืองกับกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือ

ในระบบการเลือกตั้ง ซึ่งมีทั้งส่วนของการจัดตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้นใหม่กับการสานต่อการเมืองภายใต้พรรคก้าวไกล เพื่อมุ่งเป้าในการเลือกตั้งปี 2566

กำเนิดพรรคการเมืองชาติพันธุ์

หลังการเลือกตั้งปี 2562 มีสองพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มชาติพันธุ์ พรรคแรกคือ พรรคพลังชาติพันธุ์ เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2563 ที่ห้องแกรนด์ราชนาถกษณ์ โรงแรมทีเค การ์เดน รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย นำโดยนายบัณฑิต แสงเสรีธรรม (ชาติพันธุ์ม้ง) มีตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงรายกว่า 700 คน มาจากกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ม้ง ปกาเกอญอ เมี่ยน ลาหู่ และบางส่วนเป็นคนไทยพื้นราบ มีนายชาญยุทธ เฮงตระกูล อดีต สส.ชลบุรี พรรคเพื่อไทย อดีตประธาน นปช.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอดีตเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหัวหน้าพรรค มีรองหัวหน้าพรรค 8 คน โดยนายบัณฑิต แสงเสรีธรรม เป็นเลขาธิการพรรค และนายสุพจน์ หล้าจ่า (ชาติพันธุ์ลีซู) เป็นโฆษกพรรค ชูคำขวัญ “พรรคพลังชาติพันธุ์ไทย ก้าวไกลสู่สากล” อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งระดับชาติปี 2566 พรรคนี้ไม่ได้ส่งผู้สมัครทั้งระบบเขตและระบบบัญชี (“Inauguration of,” 2020; “Hill tribes are,” 2020)

พรรคพลังสยาม เป็นอีกพรรคหนึ่งที่ตั้งขึ้นหลังการเลือกตั้งปี 2562 โดยแกนนำจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2563 ที่ห้องประชุมวังธารรีสอร์ท ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีสมาชิกพรรคเข้าร่วมประชุมจำนวน 311 คน โดยเดินทางมาจาก 17 จังหวัด เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน แพร่ น่าน สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ตาก เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และอื่น ๆ สมาชิกพรรคส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง (ปกาเกอญอ) นายทรงธรรม เครือวัลย์ ได้รับการเลือกให้เป็นหัวหน้าพรรค มีรองหัวหน้าพรรค 4 คน แยกตาม 4 ภูมิภาคของประเทศไทย มีกรรมการบริหารพรรคทั้งหมด 17 คน พรรคนี้มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอด ด้วยการออกไปแนะนำตัวในชุมชนกะเหรี่ยงต่าง ๆ ทั่วประเทศ กับเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่มีผู้คนมาร่วมตัวกัน อย่างการสมโภชพระเจ้าในโบสถ์คริสต์ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 พรรคพลังสยามได้ส่งผู้สมัคร สส.ระบบเขตจำนวน 2 คน ที่จังหวัดลำพูนและสกลนคร แต่ว่าแต่ละคนได้คะแนนเพียง 200 กว่าเท่านั้น ส่วนคะแนนในระบบบัญชี พรรคนี้ได้เพียง 16,898 คะแนน ไม่เพียงพอที่จะได้ สส.หนึ่งคน เข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร ดังคำขอบคุณของนายทรงธรรม โรจนเครือวัลย์ (Rojanakhruewan, 2023)

ชาติพันธุ์ก้าวไกล

ย้อนกลับไปที่ผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ได้ สส.ชาติพันธุ์ในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคอนาคตใหม่ (ต่อมาเป็นพรรคก้าวไกล) หนึ่งคน คือ ญัฐพล สืบศักดิ์วงศ์¹¹ ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ 24 อีกคนหนึ่งคือ มานพ ศิริภูวดล ลำดับที่ 53 ที่ได้ดำรงตำแหน่ง สส.แทนนายธนธร จีระรุ่งเรืองกิจ ที่สิ้นสภาพ สส.เนื่องจาก วันที่ 20 พฤศจิกายน 2562 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยให้ สิ้นสถานภาพการเป็น สส.การทำหน้าที่ สส.ของทั้งสองแทนคนชาติพันธุ์ทั่วประเทศ นับว่าค่อนข้างจะโดดเด่น เพราะเป็นผู้ที่เข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นคนชายขอบในสังคมไทย โดยเฉพาะบทบาทของ สส.ญัฐพล สืบศักดิ์วงศ์¹² ที่เป็นประธานคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาศึกษาด้านผู้สูงอายุ ผู้พิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ ในคณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ และผู้มีความหลากหลายทางเพศ ของสภาผู้แทนราษฎรแห่งชาติ ขณะที่ สส.มานพ ศิริภูวดล ถูกจัดให้ไปอยู่ในคณะกรรมการที่ตีบทหักการรวมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและความเดือดร้อนซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ประสบมากที่สุด

ทั้งญัฐพล สืบศักดิ์วงศ์ และมานพ ศิริภูวดล ได้ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ด้วยการเป็นผู้แทนราษฎรของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างสมบูรณ์แบบ ไม่เฉพาะการตั้งกระทู้ต่อรัฐบาลในเรื่องที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ แต่เป็นที่พึงเมื่อชาวบ้านประสบปัญหาและเดินทางมาขอความเป็นธรรม และสำคัญคือการประสานกับเครือข่ายที่ทำงานด้านชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศ รวมทั้งนักวิชาการ เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองต่อสภาผู้แทนราษฎร ในนามของคณะกรรมการฯ และในนามพรรคก้าวไกล รวมสองฉบับด้วยกัน¹³ การเดินทางไปร่วมกิจกรรมทางประเพณี รับฟังปัญหา

¹¹ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ญัฐพล สืบศักดิ์วงศ์ ไม่ได้เป็นนักกิจกรรมหรือนักพัฒนาที่ทำเรื่องสิทธิชาติพันธุ์โดยตรง แต่เคยแสดงภาพยนตร์เรื่องวีรบุรุษเขาค้อ และวิดีโอแมงอื่น ๆ สมภพ สัทศนิภากุล จึงชวนให้เข้าร่วมการประชุมที่เชียงใหม่เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน 2561 และต่อมาชื่อของเขาได้ถูกเสนอให้พรรคอนาคตใหม่แทน พอง ฤทธิ์เนติกุล ที่มีปัญหาสุขภาพ

¹² มีสุรพงษ์ กองจันทิก นักกฎหมายและนักสิทธิมนุษยชนที่คอยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและดำเนินการเรื่องปัญหาและกฎหมายที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์อย่างใกล้ชิด

¹³ อีกสามฉบับที่เหลือเป็นการเสนอของสมัชชาชนเผ่าแห่งประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือและองค์กรเครือข่าย ทั้งหมด

ความเดือดร้อนของชาวบ้านชาติพันธุ์

สำหรับบทบาทในพรรคก้าวไกล สส.ชาติพันธุ์ทั้งสองคนกับทีมงานได้พาผู้บริหารของพรรคลงไปในพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์ ทั้งเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณี และเรียนรู้ปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน ทำให้คนของพรรคเข้าใจชาวบ้าน ชาติพันธุ์ทั่วประเทศมากขึ้น พร้อมกับสนับสนุนให้คณะทำงานชาติพันธุ์ของพรรคก้าวไกลจัดเวทีระดมความคิดเห็นและจัดทำนโยบายด้านชาติพันธุ์ขึ้นเอง เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2565 ซึ่งตรงกับวันสากลว่าด้วยชนพื้นเมืองโลก มีการจัดประชุมสมัชชาชาติพันธุ์พรรคก้าวไกลขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ นายพิธา ลิ่มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคก้าวไกลย้ำถึงสามประเด็น คือ 1) มองว่าพี่น้องชาติพันธุ์คือ ‘ผู้รักษา’ ไม่ใช่ ‘ผู้ทำลาย’ ต่างจากวิธีคิดของกรมป่าไม้แบบอาณานิคมที่มองว่าคนกับป่าต้องแยกกัน 2) ภูมิปัญญาของพี่น้องชาติพันธุ์เป็นเรื่อง ‘ล้ำสมัย’ ไม่ใช่ ‘ล้าสมัย’ และ 3) เศรษฐกิจชาติพันธุ์คือเครื่องยนต์เศรษฐกิจแห่งอนาคต ในเวทีดังกล่าว คณะทำงานชาติพันธุ์พรรคก้าวไกลได้ประกาศยกระดับชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความเท่าเทียมกับคนประชาชนคนอื่น ๆ ในประเทศ ผ่าน 7 นโยบาย ได้แก่ 1) การสร้างรัฐสวัสดิการที่สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนทุกคน 2) ปลดล็อกปัญหาที่ดิน 3) ปลดล็อกสัญชาติและสถานะบุคคล 4) เสนอ “เขตนิเวศวัฒนธรรมพิเศษ” ด้านชาติพันธุ์ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน 5) สร้าง Soft Power จากทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ 6) สนับสนุนการกระจายอำนาจ และ 7) สนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์ในไทยเชื่อมโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อื่น ๆ ของโลก ประเด็นดังกล่าวกลายเป็นที่มาของนโยบายกลุ่ม “ชาติพันธุ์ก้าวไกล” (Chattiphan kaoklai, 2022) ของพรรคในการเลือกตั้งปี 2566

ก่อนและระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 หากเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองอื่นๆ แล้ว เป็นที่สังเกตว่าพรรคก้าวไกลให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นคนรากหญ้าและชายขอบมากกว่า นโยบายพรรคก้าวไกลต่อกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองที่น่าเสนอในครั้งนี้คือ 1) สวัสดิการถ้วนหน้าเพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตสำหรับทุกคนรอบครัว ตามช่วงอายุ ตั้งแต่เกิดจนตาย 2) ปลดล็อกที่ดิน ด้วยการรับรองสิทธิอย่างเป็นธรรมและรวดเร็ว พร้อมกับออกเอกสารรับรองสิทธิที่ดินที่มีความมั่นคง 3) ปลดล็อกสัญชาติและสถานะบุคคลรวมถึงการเข้าถึงสิทธิและบริการสาธารณะ 4) พัฒนา “เขตนิเวศวัฒนธรรมพิเศษ

ถูกบรรจุเป็นวาระ แต่ยังไม่ได้ถูกเข้าพิจารณาในสภาฯ จนกระทั่งสภาฯ ชุดปี 2562 ถูกยุบเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2566

ด้านชาติพันธุ์” 5) สนับสนุนการศึกษาและยกระดับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ให้กลายเป็น soft power 6) กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จะสนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ ของชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ และ 7) สร้างบทบาทหน้าที่ในเวทีนานาชาติ ยึดมั่นและมุ่งมั่นในการรักษาและส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ตามกฎหมายระหว่างประเทศและคำประกาศต่าง ๆ ในเวทีโลก (Chattiphon kaoklai, 2023)

การจัดลำดับรายชื่อผู้สมัครระบบบัญชี จากความโดดเด่นของมานพ ศิริภูวดล ในสภาผู้แทนราษฎรกับบทบาทในคณะทำงานชาติพันธุ์ของพรรคก้าวไกล จึงได้รับการจัดให้อยู่ลำดับที่ 19 ขณะที่เลาฟั้ง บัณฑิตเทอดสกุล (ชาติพันธุ์ม้ง) บัณฑิตปริญญาโท ด้านกฎหมายและนักพัฒนาองค์กรเอกชนจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน กลายเป็นอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของคณะทำงานชาติพันธุ์พรรคก้าวไกล มาโดยตลอด ได้รับการจัดให้อยู่ลำดับที่ 33 และภูมิรินทร์ หน่อคำ (ชาติพันธุ์อาข่า) จากจังหวัดเชียงราย อยู่ลำดับที่ 69 ซึ่งผลการเลือกตั้งพรรคก้าวไกลได้ สส.ระบบบัญชีรายชื่อจำนวน 39 คน ในส่วนของระบบเขต มีการจัดเตรียมกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครในเขตต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่ราบหรือบนภูเขาที่มีชุมชนชาติพันธุ์กระจายอยู่ โดยในเขตเลือกตั้งที่มีผู้เลือกตั้งชาติพันธุ์ค่อนข้างมาก มีการส่งผู้สมัครชาติพันธุ์ลงรับเลือกตั้งในเขต 9 จังหวัดกาฬสินธุ์ เขต 3 จังหวัดน่าน เขต 10 จังหวัดเชียงใหม่ เขต 2 จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเขต 3 จังหวัดตาก คนที่ได้คะแนนมากที่สุด ในบรรดาผู้สมัคร สส.เขตดังกล่าว คือ นายเจริญ อภิภัทรโกศล (ชาติพันธุ์ม้ง) ผู้สมัครเขต 3 จังหวัดน่าน ได้คะแนนรวม 26,621 แพ้ผู้สมัครที่ได้ลำดับที่หนึ่งไปเพียง 2,758 คะแนน เท่านั้น จึงมีผู้สมัครชาติพันธุ์พรรคก้าวไกลในระบบบัญชีรายชื่อเพียงสองคนที่ได้รับการเลือกตั้งปี 2566 คือ มานพ ศิริภูวดล กับเลาฟั้ง บัณฑิตเทอดสกุล

สรุปและอภิปราย

กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยเป็นกลุ่มคนชายขอบที่ยังต้องชิงอำนาจทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ปัจจุบันพวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน การไม่ได้รับสัญชาติไทย การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในบริการของรัฐ การสูญเสียอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ รวมถึงอคติทางชาติพันธุ์ที่คนภายนอกมีต่อพวกเขา ซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหาเหล่านั้นเป็นผลจากนโยบายและกฎหมายของรัฐ ดังกรณีตัวอย่างของนโยบายทางคืนผืนป่าเมื่อปี 2557 ที่เป็นคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (Command of

national peace council, 2014) และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติฉบับปี 2562 (National Park Act, 2019) ระบบการศึกษาภาคบังคับ (Leepreecha & Sakboon, 2021) เป็นต้น ที่ผ่านมามีแค่จะมี สส.ชาติพันธุ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ก็เป็นเพียง สส.เขตที่รับผิดชอบเฉพาะในพื้นที่ของตัวเอง ไม่ได้มีบทบาทในการขับเคลื่อนประเด็น ปัญหาและสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยรวม ขณะที่ สส.คนพื้นราบในเขตที่มี ชุมชนชาติพันธุ์ตั้งอยู่ กับทั้งผู้บริหารพรรคการเมืองในส่วนกลางยังขาดความเข้าใจ และเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการทำ หน้าที่ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารในระดับชาติก็ตาม

ปัจจุบันคนชาติพันธุ์รุ่นใหม่มีการศึกษาสูงขึ้น บ้างมีประสบการณ์ทำงาน ในองค์กรพัฒนาเอกชนมายาวนาน บ้างเป็นข้าราชการเกษียณ บ้างเป็นนักธุรกิจ และบ้างเป็นผู้นำท้องถิ่น คนเหล่านี้จึงเริ่มให้ความสนใจเข้าไปทำการเมืองในระดับ ชาติเพื่อเป็นตัวแทนและมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ ความสำเร็จ ในการได้รับการเลือกตั้งให้เป็น สส.ของพรรคก้าวไกล (อนาคตใหม่) เมื่อปี 2562 และ 2666 นับเป็นการเปิดพื้นที่ทางการเมือง (Lefevre, 1989; Soja, 1989 as cited in Charoensin-olan, 2011, pp. 177–178; Waddhanaphuti, 2006, pp. 46–49) อันน้อยนิด ของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ หากเทียบกับการเข้าไปมีบทบาท ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในยุคสงครามเย็น (Singtomas, 2017; Chaithiang, 2011; Baird, 2020; Baird & Yangcheepsujarit, 2020; Tapp, 1988) จะพบว่าในยุคนั้น แกนนำทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ได้แต่เพียงเป็นผู้เล่นตามทิศทางการเมืองของ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเท่านั้น หลังยุคสงครามเย็น คือกลางทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา คนทำการเมืองชาติพันธุ์ทำได้เพียงการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างองค์การ บริหารส่วนตำบล แต่ยุคปัจจุบันมีพรรคการเมืองในระดับชาติอย่างพรรคพลังท้องถิ่นไทย และพรรคอนาคตใหม่ (ก้าวไกล) ที่เปิดโอกาสให้คนทำการเมืองชาติพันธุ์รวบรวม ปัญหาและกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นด้วยตัวเขาเอง โดยมีผู้บริหาร พรรคการเมืองลงไปเรียนรู้และคอยสนับสนุน

อย่างไรก็ตาม การแทรกเข้าไปในพื้นที่ทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับชาติ ของผู้สนใจทำการเมืองกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มิได้มีความราบรื่นและเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันเสมอไป หากแต่กลับเกิดการช่วงชิงและแข่งขันกันเอง กลายเป็น ความแตกแยกทางความคิดและช่วงชิงโอกาสในการทำการเมือง บางพื้นที่ก็ส่งผล ต่อการแย่งคะแนนเสียงกันเอง ทำให้ไม่ได้รับการเลือกตั้งในระบบเขต ประสบการณ์

ดังกล่าวได้สร้างบทเรียนที่สำคัญต่อผู้สนใจทำการเมืองชาติพันธุ์ ซึ่งส่วนใหญ่ได้เลิกรากันไปภายหลังการเลือกตั้งเมื่อปี 2562 อย่างไรก็ตาม มีผู้สมัครชาติพันธุ์สองคนของพรรคอนาคตใหม่ (ก้าวไกล) ได้รับการเลือกตั้งในระบบบัญชีเมื่อปี 2562 ด้วยอาณิสงส์ในกระแสความนิยมของคนรุ่นใหม่ต่อพรรคนี้ ผลงานทั้งในระดับสภานิติบัญญัติแห่งชาติและในระดับท้องถิ่นของ สส.ชาติพันธุ์ทั้งสองค่อนข้างโดดเด่น ประกอบกับผู้บริหารของพรรคก้าวไกลเปิดกว้างในการเข้าหาและเรียนรู้ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นคนชายขอบ ขณะเดียวกันแกนนำชาติพันธุ์ของพรรคนี้มีบทบาทในการทำนโยบายทั้งในพรรคและในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้สมัครชาติพันธุ์ในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคนี้ได้รับการเลือกตั้งอีกสองคนเมื่อปี 2566 นับเป็นความสำเร็จต่อเนื่องในการสร้างพื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเลือกตั้งระดับชาติ

การเป็น สส.ชาติพันธุ์ในระบบบัญชีรายชื่อ มีข้อดีที่สามารถทำงานได้ในวงกว้างทั่วประเทศซึ่งมีชุมชนชาติพันธุ์กระจายอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในภาคเหนือ ชาวเลกลุ่มต่าง ๆ ในภาคใต้ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ราบที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกของประเทศ ซึ่งปัจจุบันได้รวมตัวกันเป็นสมัชชาชนเผ่าและชาติพันธุ์ในประเทศไทย (Leepreecha, 2022, pp. 145–174) การมี สส.ชาติพันธุ์ไม่ว่าจะสังกัดพรรคการเมืองใดก็ตาม จึงเป็นตัวแทนที่ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีความหวังและรอคอยการทำหน้าที่ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อนำมาสู่การแก้ไขปัญหาและคุ้มครองสิทธิของพวกเขา ดังการผลักดันร่าง พรบ.ชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง 5 ฉบับ ที่ผ่านวาระแรกของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2567 และกำลังเดินหน้าในขั้นตอนต่อไป

References

- Baird, I. (2020). The Hmong and the communist party of Thailand: A transnational, transcultural and gender-relations transforming experience. *TRaNS: Trans-Regional and-National Studies of Southeast Asia*, 9(2), 167–184. <https://doi.org/10.1017/trn.2020.11>
- Baird, I., & Yangcheepsujarit, U. (2020). Hmong women's rights and the communist party of Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 53(1–2), 100–122.
- Chaithiang, T. (2011). Chonchat phuenmuang lae khabuankan patiwat prachachon khong chonchat Bru haeng thueakkhao phuphan (in Thai). [Indigenous people and people's revolution of Bru nation of Phuphan mountain]. *Journal of the Association of Researchers*, 16(3), 26–38.
- Chao Khao lueaod, ruam tua tang phak phalang chartiphan (in Thai). [Hill tribes have had enough, gathering to set up 'phalang chattiphan party' for politics, both local and national levels]. (2020, October 8). *Naewna*. Retrieved from <https://www.naewna.com/local/523659>
- Charoensin-olan, C. (2011). *Wathakam kan phattana: Amnat, kwamru, khwamching ekkalak lae kwam pen uen* (in Thai). [Development discourse: Power, knowledge, trust identity and otherness]. Bangkok: Wiphasa.
- Charusathian, P., Gen. (1966). *Chaokhao nai prathet thai* (in Thai). [Hill tribes in Thailand]. Bangkok: Department of Public Welfare Ministry of Interior.
- Chattiphan kaoklai. (2022, August 9). *9 Singhakom wan chonphao phuenmuanglok* (in Thai). [9 August world indigenous day] [Image attached] [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/EthnicitynetworkofMPF>
- Chattiphan kaoklai. (2023, April 17). *Poed 7 nayobai phakkaoklai* (in Thai). [Reveal 7 policies of Khaoklai] [Image attached] [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/EthnicitynetworkofMPF/posts/pfbidOLMba6GFMruYU1UakdKgRUYdkFqaKBz3tEqaA2idyIbPNKYva-1treHVvDQrNojdLDI>

- iLaw. (2018, November 30). *Leaktang 62: Kan baengkhet kanlueaktang doi kho so cho* (in Thai). [Election 19: constituency demarcation by kho so cho]. Retrieved May 18, 2023, from <https://ilaw.or.th/node/5046>
- Keyes, C. F. (1967). *Isan: Regionalism in Northeastern Thailand*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Southeast Asia Program.
- Khamsang khanaraksakwamsangob haengchat no. 64/2014 (in Thai). [Command of national peace council, no. 64/2014]. (2014, June 20). *Royal Thai Government Gazette*. Vol. 131, Sect. special part 115d, p. 3.
- Leepreecha, P. (2013). Phahu watthanatham chak rakya: Khabuankan khluenwai khong chonphao phuenmuang lae chattiphan nai prathetthai (in Thai). [Multiculturalism from below: Indigenous movement of network of indigenous and ethnic groups in Thailand]. *Social Sciences Academic Journal*, 25(2), 59–106.
- Leepreecha, P. (2019). Becoming indigenous peoples in Thailand. *Journal of Southeast Asian Studies*, 50(1), 32–50.
- Leepreecha, P. (2022). *Chattiphan samphan: Kanmuang khong kwamsamphan lae naewkit kansuksa* (in Thai). [Ethnicity: Politics of relations and studying concept]. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Leepreecha, P., & Sakboon, M. (2021). Kansuksa phuea khwampenthai kab klum chonphuenmuang nai phak nuea (in Thai). [Education for being Thai among indigenous peoples in the north]. *Thammasat Journal*, 40(2), 86–97.
- Murachima, A. (2012). *Kamnoet phak khommunis sayam (pho so 2473–2479)* (in Thai). [The birth of Siamese communist party (1930–1936)]. Bangkok: Sinlapa Watthanatham.
- Phulaiyao, S. (Ed.). (2007). *Soknattakam khonchaikhob* (in Thai). [Tragedy of marginal people]. Chiang Mai: Joint operation center for solving problems of highlanders.

- Poed tua phak phalang chattiphan (in Thai). [Inauguration of phalang chattiphan party]. (2020, October 8). *PPTV Online*. Retrieved from <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/134617>
- Rojanakhruewan, S. (2023, May 15). *Na wanni thamklang sailom haeng kanplianplaeng* (in Thai). [Nowadays amidst the changing win blow]. [Image attached] [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/siamese01>
- Saenyakul, Y. (2022, December 29). *Khaphachao nai Yodying Saenyakul* (in Thai). [I am Mr.Yodying Saenyakul] [Image attached] [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/yodying.saenyakul>
- Singtomas, T. (2017). Mooban siang puen taek: Prawattisat, kankhluenwai thang kanmuang lae kansang attalak khong thongthin ban nabua (in Thai). [Gunshot village: History, political movement and local identity construction of Nabua village]. *Thammasat Journal*, 36(3), 112–147.
- Sirinthon Anthropology Center. (2023). *Klum chattiphan nai prathet thai* (in Thai). [Ethnic groups in Thailand]. Retrieved May 18, 2023, from <https://ethnicity.sac.or.th/>
- Tapp, N. (1988). Political participation among the Hmong of Thailand: Some ideological aspects. *Journal of the Siam Society*, 76, 145–161.
- Thanachaitemwong, W. (2021). *Sitthi nai thidin khong chumchon kariang ban chaiphaendin lae ban bangkloibon naikhet utthayan haengchat kaengkrachan lae phuentshi moradoklok than thammachat khong prathetthai* (in Thai). [Land rights of Karen communities in Chai Phaendin village and Bangkloibon village in Kaengkrachan National Park and world natural heritage of Thailand] (Master's thesis). Bangkok: Thammasat University.
- Waddhanaphuti, C. (2006). Khon muang: Tuaton kan phlitsam sangmail lae phuentshi thang sangkhom khong khon muang [Khon Muang: Identity, reconstruction and social space of urban people]. In A. Ganjanaphan (Ed.), *Yu chaikhob mong lod khwamru: Ruam botkhwaem nueang nai wara khobrob 60 pi Chaladchai Ramitanon* (in Thai). [Living in the margin, seeing the knowledge: Collected essays in the occasion of 60th anniversary of Chaladchai Ramitanon] (pp. 33–73). Bangkok: Silapa Watthanatham.

Wikipedia. (2023). *Samachik sapha phuthaen rassadon changwat maehongson* (in Thai). [Civil representatives of Maehongson province]. Retrieved May 18, 2023, from <https://th.wikipedia.org/wiki/สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน>

Winichakul, T. (2000). The others within: Travel and ethno-spatial differentiation of Siamese subjects 1885–1910. In A. Turton (Ed.), *Civility and savagery: Social identity in Tai states* (pp. 38–62). Richmond, VA: Curzon Press.